

Bilimi ve bilim adamlarını sevmesinin de eğitim atılımlarındaki başarısında rolü büyüktür.

Fatih'in bilim ve bilim adamlarına verdiği kıymet, eğitim kurumlarının yapılmasında gösterdiği gayret, Türk-İslâm medeniyetinin İstanbul'da gelişmesinin dinamiği olmuştur. Fatih, dünyanın çeşitli yerlerinden yabancı bilim ve sanat adamlarını da İstanbul'a çekmesini başarmıştır. Fatih külliyesi ve bu külliye içinde yer alan Fatih Medreseleri, İstanbul'da toplanılan bilim adamlarıyla canlandırılmış ve devrinin ünlü bilim adamlarının yetişmesini sağlamıştır.

Açtığı okullardaki her öğrenci ile şahsen ayrı ayrı ilgilenmesi, hocaları başarılarına göre derecelendirilerek bir üst eğitim kurumuna geçişine dikkat etmesi, eğitim kurumlarının elemanlarına varıncaya kadar her şeyi ile ilgilenmesi, eğitim-öğretime ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Fatih, bilim hayatında yaptığı bu çalışmalarla, 550 yıllık geçmişiyle dünyanın en eski üniversitelerinden biri sayılan günümüz İstanbul Üniversitesi'nin ilk kuruluş temellerini de atmıştır.

Devletlerin güçlü olarak devamlılığı, bilime önem vermeleri ve bilimi rehber edinmeleriyle yakından ilgilidir. Çünkü devletin ayakta durması iyi eğitilmiş dinamik bir kadroyla mümkündür. Fatih'in bilim ve eğitime verdiği önem, imparatorluğun Kanunî Süleyman'dan sonraki dönemlerinde aynı canlılıkla devam ettirilememiştir. Neticede bir müddet sonra gerileme ve çöküş olmuştur. Sözü'n kısası Fatih, fethi bilimin ışığında yapmış, fetihten sonra da ilk işi eğitim ve bilime sarılmak olmuş. Hem de çağının bütün imkânlarını seferber ederek...

D 2370

I.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi

OSMANLI'DA TEKKE-TOPLUM İLİŞKİSİ: BİLGE SÛFÎ HACI HALİFE VE MÜRİDLERİ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Reşat ÖNGÖREN*

ÖZET

Bu makalede XV. yüzyılın meşhur sūfisi Hacı Halife (Abdullah Kastamonî, ö. 894/1489), tekkeleri ve müridleri üzerinde durulmuştur. Hacı Hâlif, Osmanlı Devleti'nde daha bir çok örneği bulunan "bilge" kişiliği ve mânevî dirâyeti ile pek çok kimsenin dikkatini çekmeyi başarmış sūfilere aittir. Onun bu yetkin kişiliği dergâhını sıradan insanların yanı sıra sadrazam, kazasker, kadı, müderris gibi üst düzey devlet adamları ve medrese çevreleri için de câzibe merkezi hâline getirmiş, böylece dergâh birbirinden farklı toplum kesimlerinin kaynaştığı bir mekan haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Tekke, Toplum, Hacı Halife, Müridler.

SUMMARY

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE DERVISH LODGE AND SOCIETY IN THE OTTOMAN STATE: THE CASE OF SUFI SAGE HACI KHALIFA AND HIS DERVISHES

This paper deals with a famous sufi of the XVth century, Hacı Khalifa (Abdullah Kastamonî, d. 1489) and his dervish lodges and his disciples (dervishes). Hacı Khalifa was regarded as a sufi sage like many other sufis during the Ottoman period. It was believed that he has mastered both inner religious knowledge (ilm-i bâtin) and other religious sciences (ilm-i zâhir). For his intellectual quality and his sufi personality, his lodge became an attractive place not only for ordinary Ottoman people but also for the statesmen and scholars, i.e. sadrazam, kazasker, kadı, müderris. Since his lodge gathered people from different sections of the society, it became a center for charity, co-operation and fraternity for the disciples with diverse backgrounds.

Key Words: Ottoman, Dervish Lodge, Society, Hacı Khalifa, Dervishes.

I. GİRİŞ

Osmanlı'da sūfilerin farklı toplum kesimleriyle geliştirdikleri ilişkiler ve muhâtaplarının ihtiyaçlarına göre benimsedikleri hareket tarzı, dergâhları her kesimden insan için câzip hale getirmiştir. Öyle ki bu

* İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.